

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 17.12.2015
Yayın Kabul Tarihi: 06.08.2016

Kız Öğrencilerin Örgün Eğitimlerini Sürdürmeme Nedenleri

The Factors That Cause Female Students To Quit Their Formal Education

Doç. Dr. Mustafa YAVUZ *
Tuğba ÖZKARAL **
Derya YILDIZ ***

Öz :

Araştırma, kız öğrencilerin örgün eğitimlerini sürdürmemelerine yol açan öğeleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Okulu terk etme sayısında önemli bir azalmanın olabilmesi adına öncelikle sebeplerin tespit edilmesi, ardından da düzenleme süreçlerinde bu tespit edilen öğelerin dikkate alınması ve düzenlemelere gidilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, 2015 yılının Aralık ayında Konya'daki Meslek Edindirme Kurslarında (KOMEK) derslere katılan kadınlarla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubuna alınan 19 kadın amaçlı örneklem yöntemlerinden birisi olan maksimum çeşitlilik yöntemiyle belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik farklı yaşlardan kadınlara ulaşılma yoluyla sağlanmıştır. Veriler görüşme yoluyla toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu ile toplanan veriler içerik analizi yapılarak kategori ve temalar oluşturulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; yarım kalmış hayallerin ve eğitim hayatının sebepleri arasında ailenin bakış açısı, arkadaş ortamı, maddi sıkıntılar ve imkânsızlıklar; öğretmenlerin olumsuz tutum ve yaklaşımları, Matematik, Tarih, Arapça gibi başarısız dersler kız öğrencilerin örgün eğitimlerini sürdürmeme nedenleri arasındadır. Bulgulara göre; okulu

* Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması Ve Ekonomisi Anabilim Dalı, mustafayavuz@konya.edu.tr

** Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tugbaozkaral@hotmail.com

*** Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü dcylildiz@konya.edu.tr

terk etme sonucunda kadınlar pişmanlık, üzüntü ve hayal kırıklığı yaşamakta ve bu durumu telafi etmeye çalışmaktadırlar.

Anahtar kelimeler: Kız öğrenciler, örgün eğitim, okul terki.

Abstract:

This study aims to determine the factors that cause female students to quit their formal education. First, these factors should be determined, and then appropriate measures should be taken to reduce this problem. This study was conducted with women who participated in the lectures of the Vocational Courses in Konya (KOMK) in December 2015 using the qualitative research method. The study group included 19 women selected objectively. The data were collected in interviews. A semi-structured interview form prepared by the researchers was used to collect data. Categories and themes were created by performing a content analysis of these data. This study showed that the reasons for female students to quit their formal education included: parents' points of view, their circle of friends, financial problems and hardships, negative attitudes and the approaches of teachers and failure in courses such as Mathematics, History and Arabic. The findings also show that women experience regret, sadness and disappointment and try to make up for this situation.

Keywords: Female students, formal education, school dropouts.

1. GİRİŞ

Herhangi bir öğrencinin eğitim hayatına devam etmeme kararı alması ya da şartların, çevresindeki bazı kişilerin etkisiyle okulu terk etmek zorunda olması istenmeyen bir durumdur. Çünkü bu durum hem birey hem de toplum adına olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Okulu terk etme durumunun bireysel ve toplumsal sonuçları göz önüne alındığında; bütün öğrencilerin okulu tamamlamalarını kolaylaştırmak eğitimci, araştırmacı ve politika üreticileri için kritik bir öneme sahip olmalıdır (Christenson &Thurlow, 2004). Özellikle de okullardaki öğretmen ve idarecilere büyük görevler düşmekte; bu yönde eğilimi olan öğrencilere daha fazla ilgi ve özen göstermeleri önem arz etmektedir. Ancak Anne Çocuk Eğitim Vakfı /AÇEV (2006) raporuna göre, ülkemizdeki mevcut hukuki ve kurumsal çerçeve okullara öğrencinin devamsızlığı halinde etkin görev ve sorumluluk yüklememektedir. Bu yüzden okullar da bu konuya yönelik özel çalışmalar yapmamakta ve “okulu terk etme potansiyeli olan çocukları hedef alan risk grupları” oluşturmamaktadırlar. Okulu terk etme riski taşıyan öğrenciler belirlenmediği için de bu öğrencilerin okul terklerini önlemek amacıyla okul terki izleme sistemleri de kurulmamaktadır.

Okul terki, günümüzde birçok ülkenin eğitimle ilgili en öncelikli ve çözülmesi gereken sorunlarından biri olmaktadır. Bu nedenle birçok ülke okul terki oranını azaltma çabası içindedir. Okul terki; öğrenim süreci devam ederken öğrencinin çeşitli nedenlerle okuldan ayrılması olarak ifade edilmektedir (MEB & UNICEF, 2013). Okulu terk etme veya tamamlama oranları uluslararası farklılıklar göstermesine rağmen, çeşitli ülkeleri ele alan araştırmaların çoğunda bazı öğeler ön plana çıkmaktadır ve araştırmalar bu öğelerin önemine işaret etmektedirler. Öğeler arasında ailenin özgeçmiş özellikleri (sosyoekonomik statü, aile yapısı ve ebeveyn eğitimi vb.), demografik faktörler (cinsiyet, ırk, etnik yapı, yöre vb.), bireysel özellikler (engelli olma, sağlık durumu, öz saygı vb.) ve okuldaki deneyimler (akademik başarı, okula yönelik tutumlar, sınıf tekrarı vb.) yer almaktadır (Lamb & Markussen, 2011).

Okul terkinin önleme yerine bir sorumlu tahsis etmeye odaklanma söz konusu olmaktadır. Bazıları terk etme probleminde ebeveynleri suçlarken, bazıları da toplumu veya öğrencileri suçlu bulmaktadır. Bu karmaşık probleme kısa dönemli, geçici ve anlık çözümler seçenler ise başarısız olmakta, başka çözümler aramaktadırlar. Bununla birlikte, önerilen birçok çözüm sebeplere yeterince değinmemektedir. Çok az program sistematik reforma odaklanmaktadır (Schargel & Smink, 2001). Okul terkinin azaltmak amacıyla öncelikle bu duruma yol açan faktörlerin, sebeplerin belirlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, örgün eğitime bazı nedenlerden dolayı devam edemeyen öğrencileri ele alırken özellikle üzerinde durmamız gereken kız çocukları olmalıdır.

Bilindiği üzere, ülkemizde kız çocuklarının eğitim sistemine kazandırılması ve onların okullaşma oranlarının artırılması adına çabalar söz konusu olmakta ve çeşitli çalışmalar, kampanyalar yürütülmektedir. Devamsızlık yapan hatta okula kaydı bile yaptırılmamış olan kız öğrencilerin okullaşması ve okullaşma konusundaki cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi gibi amaçlar var olmaktadır.

Dünyadaki hem gelişmiş hem de gelişmekte olan birçok ülke ve toplumda ebeveynler kızlarının nitelikli bir eğitim almalarını istemektedir. Kızların eğitim almasını zorlaştıran temel öğeler ise şunlardır: Eğitim masrafları, kötü okul çevresi, kadının toplumdaki zayıf statüsü, sosyal dışlama (Department for International Development/ DFID, 2005). Oysaki kızları eğitmek, bütün toplumlar için faydalı birçok ek sosyo-ekonomik kazanç sağlamaktadır. Bu kazançlar arasında artan ekonomik verimlilik, yüksek aile geliri, geç evlilikler, azalmış doğurganlık oranları, ilerlemiş sağlık ve bebekler, çocuklar için hayatta kalma oranları yer almaktadır (United States Agency for International Development/ USAID, 2008). Kızları eğitmenin uzun dönemli bu kazançlarının yanında belirtilmesi gereken, eğitimin insan ve toplum gelişiminde geniş kapsamlı bir etkiyle eşsiz bir pozitif güç olduğudur (UNICEF, 2003).

Kadınların okullaşma oranlarının düşük olduğu toplumlarda görülen sonuçlar şunlardır: Kültürel sermaye oluşmaz, bu ailelerde ve toplumlarda çocuklar başarısız olurlar ve statü farklılaşmasını, üst tabakalara doğru olan sosyal hareketli-

liği gerçekleştiremezler. Bu nedenle de mevcut sosyal tabaka içerisinde var olan statülerini devam ettirmeye çalışırlar (Merter, 2007). Bu bağlamda araştırma, kız öğrencilerin okulu terk etme ve örgün eğitimlerine devam etmeme durumlarına odaklanmakta ve bu duruma yol açan öğeleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Terk etme sayısında önemli bir azalmanın olabilmesi adına öncelikle sebeplerin tespit edilmesi, ardından da öğretim programlarının düzenleme süreçlerinde, personel eğitiminde vb. konularda bu tespit edilen öğelerin dikkate alınması ve düzenlemelere gidilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomonolojik desen) kullanılmıştır. Etnografya, insan topluluklarının ilişkilerini ve davranışlarını kendi ortamlarında gözleme, belgeleme ve yorumlamayı içeren bir yöntemdir (Akturan, Dinçer, 2013).

Katılımcılar

Araştırma, 2015 yılının Aralık ayında Konya'daki Meslek Edindirme Kurslarında (KOMEK) derslere katılan kadınlarla gerçekleştirilmiştir. Özellikle okulu terk etme veya örgün eğitimlerine devam etmeme durumları ve nedenleri ile ilgili görüşlerinin alınmasına öncelik verilmiştir. 19 kadınla görüşme yapılmıştır. Çalışma grubuna alınan 19 kadın amaçlı örneklem yöntemlerinden birisi olan maksimum çeşitlilik yöntemiyle belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik farklı yaşlardan kadınlara ulaşılma yoluyla sağlanmıştır. Çalışma grubuna ilişkin veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubuna ilişkin betimsel veriler

Yaş	F	Kardeş Sayısı	f
18	2	1	1
20	3	2	3
21	1	3	8
22	2	4	2
23	1	5	4
24	3	6	0
26	1	7	1
30	1	Öğrenim Durumu	f
38	1	İlkokul	7
41	1	Ortaokul Terk	1
44	2	Ortaokul	7
52	1	Lise Terk	4
Toplam	19	Toplam	19
Anne eğitim durumu	F	Baba eğitim durumu	f
Okumaz yazmaz	5	İlkokul	14
İlkokul	14	Ortaokul	3
		Lise	2
Toplam	19	Toplam	19
Medeni Durum	F	Çocuk Sayısı	f
Bekâr	10	0	1
Evli	7	1	3
Boşanmış	1	2	3
Eşi vefat etmiş	1	3	2
Toplam	19	Toplam	19

Verilerin Toplanması

Veriler nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yoluyla toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda kız öğrencilerin okulu terk etmelerine neden olan etkenleri belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Her bir kadın ile yaklaşık 20 dakika süren görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşme formu ile toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi yapılarak kategori ve temalar oluşturulmuştur. Verileri anlamlı bölümlere indirgeme ve bölümlere isim verme, kodları geniş kategoriler veya temalar altında birleştirme ve veri grafiklerinde, tablolarda ve çizelgelerde karşılaştırmalar yapma, sunma nitel veri analizinin temel unsurlarını oluşturmaktadır (Creswell, 2013). İçerik analizinde dört aşama bulunmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması olarak ifade edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu çalışmada verilerin analizine başlamadan önce her bir anket formu incelenmiş ve formlara numaralar verilmiştir (Ö1,Ö2,Ö3...). Elde edilen veriler kodlanmış ve temalar oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde, içerik analizi sonucunda elde edilen temalar ve bu temalarla ilgili görüşme formlarından yapılan birebir alıntılara yer verilmiştir.

1. Yarım Kalmış Hayallerin ve Eğitim Hayatının Sebepleri: *Ailenin Bakış Açısı, Arkadaş Ortamı, Maddi Sıkıntılar ve İmkânsızlıklar*

Görüşme yapılan kadınların bir bölümü, eğitim hayatlarına devam edeme durumlarını ailelerine bağlamaktadır. Özellikle kız çocuklarının okumasına sıcak bakmayan aileler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca kızlarını okutmayıp küçük kardeşlerine baktıran aileler de tespit edilmiştir.

Kötü arkadaş ortamından etkilenenlerin de olduğu görülmüştür. Bu ortamdaki, okuma isteği olmayan ve kötü alışkanlıkları olan kişilere uyduklarını ifade etmişlerdir. Bazı kız öğrencilerin hayallerinin yarım kalmasına sebep olan bir diğer ögeyse, ailelerinin ekonomik durumlarının kötü olması ve bazı imkânların olmamasıdır.

1.1. Ailenin Bakış Açısı

(Ö12): “*Babam okutmadı. ‘Kız kısmı okumaz, okuyup da ne olacak?’ gibi sözler söylerdi. Biz de saygı duyduk, dinledik. Mahalle, aile baskısı hepsi etkili oldu. Dede, babaanne hep birlikte büyük aile içerisinde büyüdük. Onlar da aynı düşüncedydi. Kız çocuğunu okutmak istemiyorlardı.*”

(Ö14): “*Ailem yüzünden okuyamadım. Abim okutmak istemiyordu. ‘Kız çocuğu okumaz.’ derdi. Ama şimdi kızını okutmaya çabalıyor, kızını okumak istemiyor.*”

(Ö15): “*Evin en büyük çocuğu bendim. Küçük kardeşlerime bakacak kimse yoktu. Benim bakmam gerekiyordu.*”

(Ö17): “*Ortaokula kayıt oldum ama ayrılmak zorunda kaldım. Çok istedim. 15 gün gidebildim. Babamın izni olmadan amcamların üzerinden gidiyordum, amcamın kızıyla birlikte. Amcamın kızı okudu, bitirdi. Ama beni okuldan aldılar. Geleceğim daha parlak olabilirdi, engel oldular. İkiz kardeşlerim yeni doğmuştu. Onlara bakıyordum. Anneme yardımcı oluyordum. Yardımcı oldum ama ben okulumdan oldum. Kardeşlerimi okuttu ailem. Kader işte... İçimde en büyük yaradır okuyamamak.*”

(Ö18): “*Okumayı çok istiyordum. Ben 1973 mezunuyum. O dönemde terör olayları çoktu. Babam yurtdışındaydı. O başımızda olmayınca da olmadı. İstemedi, ortalık çok karışıktı. Bir de o yıllarda Konya’da tutuculuk vardı. Kızlar tek başına gönderilmezdi bir yere.*”

(Ö19): “*Okumaya devam edemedim. Ailem sebep oldu. Şehir dışında bir okulda okumak istedim. Ailem göndermek istemedi. Sağlık meslek lisesinde okumak istiyordum, Başka bir şehirde olduğu için ailem göndermedi. Konya’da bir kız meslek lisesine gönderdiler. İstemediğim bir okula gittiğim için isteksiz gidiyordum zaten. Sonra da bıraktım.*”

1.2. Arkadaş Ortamı

(Ö1): “Ailem okumamı çok istiyordu. Ama arkadaş ortamı çok etkili oluyor. Konuşmalar, takılma yerleri, gezmeler, tozmalar bunların hepsi etkili oldu. Ortama ayak uydurdum. Onlarla sürekli takılıyordum. Çoğu zaman okula gitmiyordum. Sonra bir baktım ki okulu bırakmışım.”

(Ö6): “Ben arkadaş ortamından memnun değildim. Hal, hareket ve tavırlarından hazzetmedim. Mutlu değildim aralarında. Onlarla aynı ortamda olmak istemi-yordum. Uyum sağlamak da istemedim.”

(Ö10): “Arkadaş ortamı insanı çok etkiliyor. Derste sohbet ediyorduk. Ders çalış-mazdık. Ben ders çalışmak istesem de ya da dersi dinlemek istesem bile onlar konuş-tururlardı. Etkili oluyorlardı.”

(Ö11): “Okumayı istiyordum ama vazgeçtim. Okul beni bozdu. Arkadaş ortamı çok etkiledi. Her şeye tamam demeye başlamıştım. ‘Hadi kaçalım, derse girmeyelim.’ diyorlardı. Ben de onlarla birlikte kaçıp derse derse girmiyordum. Sigara içelim, şu-raya gidelim, söyle yapalım... Falçata ile gezen arkadaşlarım vardı. Sonra lise birinci sınıfın ortasında yani ikinci döneme başlamadan okulu bıraktım.”

(Ö13): “Arkadaşlarım pek okumaya niyetli kişiler değillerdi. Onlara ben de uy-muştum. Hâlbuki babam ‘cami önünde dilenirim, seni yine okuturum’ diyen bir ba-baydı. Şimdiki aklım olsa dersin başından kalkmazdım.”

1.3. Maddi Sıkıntılar ve İmkânsızlıklar

(Ö2): “Ailem okutmak istemedi. Çalışmamı istiyorlardı. Para kazanmamı, eve para getirmemi istediler. 12 yaşında çalışmaya başlamıştım, yaz tatillerinde hep çalışı-yordum.”

(Ö5): “Maddi açıdan yetersiz olduğu için ailem beni okutmak istemedi. Ekono-mik nedenlerden dolayı okuyamadım yani.”

(Ö7): “Ortaokulu bitirdiğimde köyde yaşıyorduk. Köyde lise yoktu. Bu nedenle okuyamadım. Sonra evlendim Konya’ya geldim. Şimdi açıktan okuyorum.”

(Ö9): “Ailem istiyordu okutmayı ama hem maddi açıdan sıkıntılar vardı hem de okuldan eve gelince matematik gibi dersleri anlamadığım için bana yardımcı olacak birine ihtiyaç vardı. Ailem bunu yapamıyordu. İmkân olmayınca da ders aldıramı-yorlardı. Ayrıca şimdiki gibi değildi. Sürekli okuldan odun kömür parası, tahta ka-lem parası gibi bir sürü şey isteniyordu. Annem de ‘Okuyacaksın diye okula gönderi-yoruz; okula mı gidiyorsun yoksa devlete yardım mı ediyorsun?’ gibi laflar söylüyordu. Bunlar da insanı soğutuyor tabi ki okuldan.”

(Ö16): “Annem babam ayırıydı. Ben annemin yanında kalıyordum. İmkân olma-yınca okuyamadım.”

2. Öğretmenlerin Olumsuz Tutum ve Yaklaşımları Sonucu Okuldan Uzaklaşan Öğrenciler

Yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin öğrencilere karşı tutum ve davranışlarının, dersi anlatma tarzlarının büyük bir önem taşıdığı tespit edilmiştir. Çünkü olumsuz tutum ve davranışlar, şiddet vb. olaylar, sıkıcı monoton dersler sonucunda öğrencilerin okuldan soğuduğu ve uzaklaştığı saptanmıştır.

(Ö1): *“Lisedeki öğretmenlerim berbattı. Anlatıp anlatıp çıkıp gidiyorlardı. Anladın mı diye hiç soran olmuyordu. Ama sınavlarda yapmanı bekliyorlardı. Ego öğretmenlerim vardı. Hepsi kendini beğenmiş, benim dediğim olur havasında hocalardı.”*

(Ö4): *“Öğretmenlerimi sevmiyordum. Çok ilgisizlerdi. Dersi iyi anlatmıyorlardı. Sıkıcı ve boş dersler vardı. Çok sıkıyönetim ve baskı doluydu.”*

(Ö8): *“Ortaokulu terk etmemde en büyük sebep öğretmen korkusuydu. Şiddet, dayak... İlkokulda iki öğretmenim oldu. Birinci sınıfta öğretmenimiz şiddet uyguluyordu. Tahtaya kalkıp yanlış yapmaktan çok korkuyordum. Üçüncü sınıfta başka bir öğretmen geldi. Çalışkanlar ve tembeller şeklinde ayırım yapıyordu. O da şiddet uyguluyordu. Hiç gözümün önünden gitmiyor o günler. Öğretmenlerim eğer sevgiyle yaklaşırsalardı böyle olmazdı. Şimdi her şey bambaşka olabilirdi. Çünkü ailem okumamı hep destekledi. Ortaokula da yazdırdılar. Ablamın biri mimar, diğeri öğretmen oldu. Ama ben ortaokul birinci sınıfı okudum sonra bıraktım.”*

(Ö9): *“Öğretmen ayırım yapıyordu. Zengin çocuğu, fakir çocuğu... Zengin çocuğu ön plana çıkıyordu. Fakiri arkaya atıyordu. Resmen ona anlatmak istemiyordu. Zengin çocuğuna torpil yapıyor, fakiri hor görüyordu. Soğudum bende...”*

(Ö15): *“Öğretmenim çok sert bir insandı. Cetvelle filan döverdi. Tokat atardı. Korkuttu, beni biraz okuldan soğuttu.”*

3. Başarısız ve Okul Terkini Etkileyen Dersler: Matematik, Tarih, Arapça

Görüşme yapılan bayanlara geçmişte zorlandıkları derslerin olup olmadığı yönünde sorular sorulmuştur. Genel olarak matematik dersinde başarısız oldukları, anlayamadıkları ve bu durumu dersin öğretmenine bağladıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte Arapça ve Tarih dersleri de diğer zorlanan dersler arasında yer almaktadır. Onların okulu terk etmelerinde bu derslerin de etkili olduğu görülmüştür.

(Ö4): *“Apaçık söylemem gerekirse okulu bırakmamda en büyük sebep Arapça dersiydi. Bu dersi sevmiyordum. Yapamıyordum bir türlü öğrenemedim. İmam Hatip lisesinde olduğum için zorunlu ve temel bir dersti.”*

(Ö9): *“Matematik dersi benim başlıca sorunumdu. Okuldan uzaklaşmama, soğumama sebep olmuştu.”*

(Ö10): “Matematik dersini sevmezdim. Hocam da etkili oldu bunda. Anlatır hemen arkasından sorular sorardı. Biz de yapamazdık.”

(Ö11): “Matematik ve geometri derslerini ve öğretmenlerini sevmezdim. Beni okuldan uzaklaştıran sebeplerden biri bu derslerden nefret etmemdi. Tarih öğretmem de çok pasif ve sıkıcıydı. Bu nedenle tarih dersini de sevmiyordum.”

(Ö13): “İnkılap tarihi dersinde zorlanıyordum. Eskiler beni sıkıyordu. Sınavlar hep ezbere dayalı oluyordu. Zorlanıyordum.”

(Ö15): “Matematik dersinde zorlanmıştım. Yapamıyordum. Hocamız sert birisi olduğu için korkudan soramıyorduk.”

4. Okulu Terk Etmenin Yaşattığı Duygular: Pişmanlık, Üzüntü, Hayal kırıklığı

Görüşme yapılan bütün kadınlar eğitim hayatlarını yarım bıraktıkları için pişman olduklarını dile getirmişlerdir. Bunun yanında üzüntü, hayal kırıklığı gibi duygular yaşadıkları görülmüştür. Genelde okulu bıraktıkları ilk günlerde mutlu oldukları ancak sonrasında gerçeklerle yüzleştikleri ve mutluluğun yerine bu duyguları yaşadıkları tespit edilmiştir.

(Ö1): “Tamamen cahillik, bilinçsizlik yüzünden okuyamadım. Şimdi çok pişmanım. Okulu bıraktığım zaman çok mutluydum. Bir daha ders yok, öğretmenler yok. Özgürüm sabah erken kalkmak zorunda değilim diyordum. Ama şimdi fikrim değişti. Pişmanım ve şimdiki aklım olsaydı kesinlikle okulu bırakmazdım. Halim ortada...”

(Ö5): “Okula tekrar dönme çabalarım oldu. Ailemi ikna etmeye çalıştım. Ama olmadı. Ailem okutsaydı şu anda bu durumda olmazdım. Ayaklarım üzerinde durabilirdim.”

(Ö9): “Karnemi almıştım, zayıf olan notlarımı değiştirdim. Sadece karne hediyesi almak için yapmıştım. Sonra ailem beni anladı ve okuldan aldı. Ben de bir şey diyemedim. Mesleğe başladıktan sonra pişman oldum, okulun kıymetini anladım. Ama geç kaldım artık.”

(Ö10): “Ortaokulu bitirdiğim gün ‘ben bir daha okula gitmeyeceğim, sabah erken kalkmayacağım’ dedim. Bir daha da gitmedim. Ama çok pişman oldum.”

(Ö11): “Bırakmaya karar verdiğim an kurtuldum diye mutluydum. Ama sonra pişman oldum ve açtıktan okudum.”

5. Hataları Telafi Etme Çabaları: Açıkta Okuma ve Çocuklarını Okutma Hayali

Okulu terk eden veya örgün eğitimine devam etmeyen kadınlar bu durumu telafi etmeye çalışmışlardır. Büyük bir çoğunluğu açıkta okuyarak ve bir lise diplomasına sahip olarak bu durumu telafi etmeye çalıştığını belirtmiştir. Evli ve çocuk sahibi olan kadınların da özellikle çocuklarını okutma çabasında oldukları görülmüştür.

(Ö1): “Açıktan okumayı istiyorum. En azından lise diplomam olsun istiyorum.”

(Ö9): “Açıktan okumaya devam ettim. Bence imkânı olan herkes okumalı. Meslek sahibi olmalı. Eğitim çok önemli bir şey.”

(Ö12): “Ortaokulu dışarıdan bitirdim. Liseyi de dışarıdan bitirmek istiyorum.”

(Ö13): “Açıktan okudum ama onu da tamamlayamadım. Kuran kursu hocası olmak istiyordum. İmam Hatip Açık liseye gittim. Ama ben okuyamadım, çocuğum okusun istiyorum.”

(Ö14): “Erken evlendim bu yüzden dışarıdan da okuyamadım. Kızlarım için çabaladım. Biri mimar oldu diğeri gıda mühendisi. En küçük kızımı da lisede okutuyorum. Onların okumasını çok istedim.”

(Ö17): “Eskiden açık okumak yaygın değildi. Olsaydı okurdum. Eşim vefat etmeden önce babası ona söz vermişti. Kızını ben okutacağım demişti. Kızımın hem dedesi hem de ben okuması için elimizden geleni yapıyoruz. Şu anda lise son sınıfta okuyor. Hemşire adayı.”

(Ö18): “Açıktan okuma imkânı yoktu. Zaten evlendirdiler, otur evinde çocuklarına bak dediler. Ama çocuklarımı okuttum. Biri öğretmen, diğeri doktor oldu. En azından onları okutabildiğim için mutluyum. Herkese nasip olsun.”

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, kız öğrencilerin örgün eğitimlerine devam etmeme durumlarına neden olan faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; yarım kalmış hayallerin ve eğitim hayatının sebepleri arasında ailenin bakış açısı, arkadaş ortamı, maddi sıkıntılar ve imkânsızlıklar yer almaktadır. Benzer bir şekilde Tunç (2009) tarafından yapılan araştırmada da; okula gitmeyen kız çocuklarının en fazla şu öğelerden söz ettikleri görülmüştür: Maddi güçlükler, geleneksel kızlar okumaz görüşü ve kalabalık ailede ev işlerinde anneye yardımcı olmanın gereği. Özdemir, Erkan, Karip, Sezgin ve Şirin'in (2010) araştırma bulgularında ise; ailelerin sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlarının yarattığı olumsuzluklar ile okul ortamının ve ikliminin sosyo-ekonomik çevresi ile ilişkilendirilebilecek olumsuzluklarının okul terkleri üzerinde belirleyici bir rol oynadığı görülmüştür.

Araştırma sonucunda, öğretmenlerin olumsuz tutum ve yaklaşımlarıyla kız öğrencilerin okuldan uzaklaştıkları görülmüştür. Bu tutumlar, şiddet vb. olaylar, sıkıcı monoton dersler öğrencileri okuldan soğutmakta ve uzaklaştırmaktadır.

Öğretmenler yüksek kalite eğitim ve öğretimi gerçeğe dönüştürmek için etkili öğrenme çevreleri oluşturma yeteneğine sahip olmalıdır. Geniş bir bilgi temeli sağlamak için akademik bilgilerini öğrenme ve öğretme durumlarına dönüştürebilmelidir. Öğretme ve öğrenmenin zorlu görevlerini yerine getirmek için ortak problem çözme ve takım çalışması vazgeçilmez görünmektedir (Thematic Network on Teacher Education in Europe /Avrupa'da Öğretmen Eğitiminde Tematik Ağ, 2000). Şimşek'in (2011) araştırma sonuçlarına göre; okul terklerinde etkili olan önemli faktörlerden birisi öğretmenlerdir. Öğretmenlerden çok memnun olan lise öğrencilerinin okulu bırakma eğilimi % 11,5 iken, öğretmenlerinden hiç memnun olmayanlarda bu oran % 26,9'a çıkmaktadır. Ayrıca yapılan araştırma sonucunda okulu bırakma eğilimi en yüksek olan çok programlı liselerde öğrencilerin % 78,6'sının öğretmenlerinden hiç memnun olmadıkları tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda dikkat çeken önemli öğelerden birisi, başarısız ve okul terkini etkileyen derslerdir. Bu dersler arasında Matematik, Tarih, Arapça gibi dersler yer almaktadır. Özellikle matematik dersinde anlama güçlüğü çeken kadınların bu durumdan dersin öğretmenini de sorumlu tuttıkları görülmüştür. Avcı, Coşkun ve İnandı'ya (2011) göre, matematik öğretmenleri matematik dersini sevdirmek adına, matematiksel düşünmenin günlük hayatımıza katkıları üzerine öğrencilerini bilinçlendirmeli ve bu konuda bazı önlemler almalıdırlar. Ayrıca hangi meslek dalı hedeflenirse hedeflensin, her alanda matematiksel düşünme gücüne ihtiyacımız olduğu öğrencilere benimsetilmeli ve matematik öğretim teknikleri de bu doğrultuda oluşturulmalıdır. Okigbo ve Okeke (2011) tarafından yapılan araştırmaya göre ise öğrencilerin matematik dersine olan ilgilerini arttırmada en etkili öğe oyundur. Bu bağlamda, matematik dersinde anlama güçlüğü çeken öğrencilere yönelik bu tarz uygulamalar gerçekleştirilebilir. Böylece, okul terkini etkileyen bu derslerde başarıya ulaşılabilir ve okul terkinin önüne geçilebilir.

Araştırma bulgularına göre; okulu terk etme sonucunda yaşanan duygular pişmanlık, üzüntü ve hayal kırıklığıdır. Bu kişilerin genelde okulu bıraktıkları ilk günlerde mutlu oldukları ancak sonrasında gerçeklerle yüzleştikleri tespit edilmiştir. Devam eden süreçte ise mutluluğun yerini üzüntü ve hayal kırıklığı gibi duygular almaktadır. Ayrıca bu araştırmada, okulu terk eden ve örgün eğitimine devam etmeyen kadınların bu durumu telafi etmeye çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Bir kısmı açıktan okuyarak ve bir lise diplomasına sahip olarak bu durumu telafi etmeye çalışırken; diğer bir kısmı -özellikle evli ve çocuk sahibi olanlar- çocuklarını okutma çabası içindedirler.

Araştırma bulgularından hareketle bazı öneriler getirilmiştir:

1. Öğrencilerin okuldan soğumasını ve uzaklaşmasını engellemek adına öğretmenler tutum ve davranışlarına dikkat etmelidir. Onların okula ilgi duyması, olumlu duygular geliştirmesi için çaba göstermeleri gerekmektedir.
2. Öğretmenler dersleri öğrencilerin seviyesine indirmeli, ilgi çekici ve öğrencileri yaşama hazırlayan dersler tasarlamalıdır.
3. Aileler çocuklarının okumalarına destek olmalıdır.
4. Öğrencilerin okuldan uzaklaşmasına neden olacak durumların ortadan kaldırılması amacıyla ailelere, öğretmenlere ve okul yöneticilerine eğitim seminerleri düzenlenebilir.

Kaynakça

AKTURAN, U., DİNÇER, D. (2013). Etnografya. Türker Baş, Ulun Akturan (Ed.), **Nitel Araştırma Yöntemleri içinde** (s. 41-62). Ankara: Seçkin.

Anne Çocuk Eğitim Vakfı / AÇEV, (2006). *Türkiye’de İlköğretim Okullarında Okulu Terk ve İzlenmesi ile Önlenmesine Yönelik Politikalar*. (Haz: F. Gökşen, Z. Cemalcılar & F. Gülselel). İstanbul: AÇEV.

AVCI, E., COŞKUNTUNCEL, O. & İNANDI, Y. (2011). *Ortaöğretim On İkinci Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersine Karşı Tutumları*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 50-58.

CHRISTENSON, S. L. & THURLOW, M. L. (2004). **School Dropouts: Prevention Considerations, Interventions, and Challenges**. *Current Directions in Psychological Science*, 13(1), 36-39.

CRESWELL, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Mesut Bütün & Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.). Ankara: Siyasal.

Department for International Development/ DFID, (2005). *Girls’ education: towards a better future for all*.

LAMB, S. & MARKUSSEN (2011). School Dropout and Completion: An International Perspective. *In School Dropout and Completion: International Comparative and Studies in Theory and Policy*. (Eds: Stephen Lamb, Eifred Markussen, Richard Teese, Nina Sandberg, John Polesel). New York: Springer.

MEB & UNICEF, (2013). *Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu*. Ankara.

MERTER, F. (2007). Kızların Okullaşması Açısından Bazı Avrupa Birliği Topuluğu Üyesi Ülkeler ve Asya Ülkelerinin Karşılaştırılması. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 221-244.

OKİGBO, E.C. & OKEKE, S.O. (2011). Effects of Games and Analogies on Students' Interest in Mathematics. *JSTAN*, 46(1), 101-112.

ÖZDEMİR, S. , ERKAN, S. , KARİP, E. , SEZGİN, F. & ŞİRİN, H. (2010). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Çözüm Önerileri. Proje No: 107K453. Ankara.

SCHARGEL, F. & SMİNK, J. (2001). *Strategies to Help Solve Our School Dropout Problem*. Larchmont, NY: Eye on Education.

ŞİMŞEK, H. (2011). Lise Öğrencilerinde Okulu Bırakma Eğilimi ve Nedenleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 27-47.

Thematic Network on Teacher Education in Europe (2000). *Green paper on teacher education in Europe / high quality teacher education for high quality education and training*.

TUNÇ, A.İ. (2009). Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri Van İli Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(1), 237-269.

UNICEF (2003). *The State of the World's Children 2004: Girls, Education and Development*. New York: United Nations Children's Fund.

United States Agency for International Development/ USAID, (2008). *Education from a Gender Equality Perspective*.

YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.

